

Str. 191 in op. 147 – avtorjeve »klafre« so pač dunajske klafre!

Str. 229 – »Ni nobenega podatka, da bi kjerkoli na tem območju (= na Predelu, J.Š.) obstajalo obeležje o pokopu mrtvih branilcev in napadalcev«. Pa je to res? Avtor objavlja na str. 313 svojo lastno fotografijo preprostega kamnitega nagrobnika, na katerem sta pod znamenjem križa vklesana letnica »1809« in datum, ki je brez dvoma »XVIII MAI« (ne pa »XIII MAI«, kot navaja podnapis; boji so se zaključili 18. maja, tako da je napis logičen). V podnapisu k sliki je avtor sam zapisal, da gre za »spominsko obeležje« in to njegovo mnenje najbrž ni daleč od resnice.

Str. 232 – Charpentier poroča v originalu svojega drugega pisma MacDonaldu od 18. 5. 1809, da je general Séras »v naskoku zavzel« (pris d'assaut), ne pa »naskočil« trdnjavo Predel, kot verjame prevajalec. Razlika je vsebinska, ne slogovna!

Str. 242 op. 196 – maršal Bernadotte ni bil nikoli »guverner Ilirskih provinc«! To so bili zaporedoma dubrovniški vojvoda maršal Marmont, divizijski general grof Bertrand, divizijski general Junot vojvoda d'Abrantès in bivši policijski minister Fouché vojvoda Otrantski.

Str. 254 – »general Massena« leta 1806. Masséna je bil od 19. 4. 1804 maršal (Six 2, 164–166).

Str. 259 in 273 – ne glede na formulacijo dokumenta na str. 273 pa 11. linijski polk ni bil v sestavu divizije Broussier Italijanske armade, temveč iz sestava Dalmatinske armade (Six 1, 40).

Str. 267 – divizija Lamarque, ki se nenadoma pojavi v besedilu, je bila 2. divizija tim. »desnega« korpusa Italijanske armade pod MacDonaldivim poveljstvom (Six 2, 42–43).

Str. 277 – avstrijski cesar leta 1809 je bil seveda Franc I., ne pa »Karl«!

Delo prim. dr. Vasje Klavore o avstrijsko-francoskih vojnih spopadih na slovenskem zahodu leta 1809 je dovolj zanesljivo, kadar povzema že znane raziskave tujih, v glavnem avstrijskih avtorjev. Žal predstavlja njen najšibkejši člen avtorjevo lastno raziskovalno delo, saj mu v sicer zanimivo pisano besedilo ni uspelo vključiti danes evidentiranega in dostopnega arhivskega gradiva o vprašanih, ki jih obravnava. Pri analizi avtorju znanih virov bi si želeli, da bi bila upoštevana obrtniška pravila zgodovinske vede; podobno lahko samo obžalujemo, ker ni pritegnil sicer nepogrešljive obče in posebne vojaškozgodovinske literature.

Knjiga »Predel 1809. Avstrijsko-francoski vojni spopadi na slovenskem narodnostnem ozemlju« zato žal ostaja na pol poti: je soliden slovenski povzetek rezultatov drugih avtorjev, ki jih pa ne uspeva nadgraditi z lastnim poglobljenim zgodovinskim preučevanjem in novimi rezultati.

Janez Šumrada

Janez Toplišek, **Rodoslovje : kot znanost in hobi**. Trzin : Samozaložba, 2004. 360 strani

Rodoslovje je postalo v zadnjih letih zelo priljubljeno. Zanimanje za rodoslovje je pravzaprav doma v vsakem človeku. Večina se slej kot prej vpraša, kdo so moji predniki in od kod smo. Z rodoslovjem se tako srečuje že otrok, ko začne spoznavati svoje sorodnike, čeprav se njegovo zanimanje omejuje ali pa ga omejujemo le na živeče sorodnike. S starejšimi pokojnimi sorodniki se pri pogovoru o rodu in družini z otrokom kar nekaj časa ne moremo pogovarjati, saj ima obilne težave z dojetjem dimenzij časa – kaj je prej, kaj je kasneje, kolikšen čas je npr. 100 let in podobno. Vendar kasneje za rodoslovje ni nikoli prepozno in vsak se je raziskovalnih postopkov sposoben naučiti, kar nam govori tudi Topliškova knjiga.

Topliškova knjiga je razdeljena na 35 poglavij, v katerih bralce popelje od začetnih vprašanj o vsebini rodoslovne raziskave, prek različnih vrst virov in njihovih nahajališč, do različnih oblik končnega izdelka tj. na različne tekstovne in grafične načine prikazana zgodovina družin(e). Na začetku svojega dela se rodoslovec sreča z vprašanji kot so kje začeti, kako začeti in ali mi lahko kdo pomaga. Toplišek tu opozarja na umetno dilemo o pomembnosti očetove ali materine veje in namigne začetniku, da je morda bolje najprej si zastaviti lažje dosegljiv cilj. Predvsem se je dobro pogovoriti z živečimi predniki in jih izprašati o vsem, kar bi lahko vedeli. Ne le na začetku, temveč še na mnogih mestih Toplišek opozarja na možnost in nujnost sodelovanja z drugimi rodoslovci, predvsem takrat, ko je naše raziskovanje poglobljeno in ni omejeno le na našo družino. Vsako raziskovanje in uporabo različnih virov je potrebno dokumentirati, in na to Toplišek opozarja že v samem uvodu.

Preden Toplišek bralca popelje med najrazličnejše vire, je v nekaj podpoglavjih napisal še nekaj o priimkih, o osebnih imenih in domačih ter hišnih imenih. Slednja so imela včasih še večji pomen kot danes. Ponekod so lahko več oseb, ki so imele enak priimek in ime, ločili le s pomočjo domačega ali hišnega imena.

Z rodoslovjem se ukvarjajo najrazličnejši posamezniki, ki se lahko v svojem življenju ne srečujejo s pojmi, ki so povezani z rodoslovjem in delno tudi z zgodovinsko stroko. Med takšne pojme nedvomno sodita pojma vir in nahajališče. Nepoučeni tu lahko pojma enačijo, kar vodi k nesporazumom in zmedri. Na več mestih zato Toplišek poudarja nujnost uporabe dogovorjenih izrazov. Slovensko rodoslovje uporablja izraze iz slovenskega besednjaka, le redko se uporablja tuj izraz. Uporaba tujke je povezana z rednostjo pojava ali postopka, ki ga označuje. Rodoslovje se ne razlikuje od ostalih raziskovalnih postopkov, saj tudi tu govorimo o večji ali manjši verodostojnosti virov. Med viri rodoslovje loči *monumentalne* (spomeniki, nagrobniki, napisi), *slikovne* in *zapisane vire* (različni zapisani viri, predvsem na papirju).

Za pomoč pri iskanju ohranjenih pisnih virov, ki jih hranijo arhivi, so nam v pomoč vodniki po arhivih. Žal tu Toplišek ugotavlja in poudarja, da samo rodoslovju namenjenih vodnikov ni. V največji meri sta za rodoslovce uporabna *Vodnik po matičnih knjigah za območje SR Slovenije* in *Vodnik po župnijskih arhivih*. Pri njuni uporabi ne smemo pozabiti na dejstvo, da sta oba stara več kot trideset let. Ostali vodniki po arhivih so za rodoslovce manj uporabni oz. uporabni le delno. Res pa je, da ko ni ohranjenih matičnih knjig ali statusa animarum, so drugi viri še kako pomembni. Različni vodniki po arhivih običajno ne vsebujejo seznamov oseb (tj. priimkov) in seznamov župnij, medtem ko seznane krajev najdemo, vendar ne v vseh primerih. Sezname priimkov, oseb in krajev bi bili uporabni tudi za kakšne druge raziskave in ne le za rodoslovje. Ob razmišljanju o pomanjkanju različnih pomožnih seznamov v vodnikih se hitro srečamo z dejstvom, da je pripravljanje takšnih seznamov naporno in dolgotrajno delo.

Posrečen je podnaslov enega od podpoglavij o virih: *Bližnjica: status animarum*. Po morebitne začetnem navdušenju je rodoslovni začetnik kmalu postavljen na realna tla. Avtor priročnika ne pozabi bodočega uporabnika opozoriti, da je status animarum bogat in pregleden zapis, ki pa je lahko tudi nenatančen in nedosleden (glej razmišljanje o tem v okvirju na str. 52). Poleg tega ni nujno, da sploh najdemo status animarum za vsako župnijo. Status animarum sodi med pastoralne knjige in med tovrstne sodita tudi še birmanska knjiga in knjiga oklicev. Tudi ti dve sta lahko uporaben vir.

Najobsežnejše poglavje o virih je smiselno namenjeno matičnim knjigam. Tu so opisane različne vrste matičnih knjig, njihov nastanek in razvoj. Ob samem prikazu različnih vrst matičnih knjig Toplišek s primeri opozarja tudi na različne možne analize, ki jih omogočajo podatki zapisani v matičnih knjigah. Na naslednjih devetdesetih straneh se bralec srečuje z ostalimi vrstami virov od popisov in evidenc prebivalstva, imenikov, šolskih virov, naselij z zemljevidi, zemljiško knjigo in katastrom, viri na pokopališčih, urbarji, davčnimi knjigami in drugimi knjigami gospodarjev, vojaški viri do sodnih in notarskih virov. Sledijo še različni družinski viri, krajevni viri, kjer je primer pregleda rodoslovnih raziskav po krajih in še o mormonskem rodoslovju ter raziskovanju po naročilu. V praksi se rodoslovec z gradivom sreča v župnišču ali v arhivu. Prvi stik z institucijo in gradivom je lahko zaradi nepoznavanja pravil dela, neroden in neprijeten. Zato je dobro poznati nekatera pravila oz. način dela institucij, da si prihranimo neprijetnosti.

Današnji rodoslovec se že zelo zgodaj sreča z vprašanjem uporabe računalnika. Seveda je mogoče opravljati rodoslovne raziskave tudi brez posebnih računalniških programov. Računalniški rodoslovni program rodoslovcu omogoča hitrejšo in preglednejšo delo z veliko zbirko podatkov. Na razpolago je veliko raznovrstnih rodoslovnih programov. Najštevilčnejša je ponudba na ameriškem trgu. Med vsemi programi je v slovenščino preveden *Brother's Keeper*. Računalniška tehnologija omogoča tudi hitro izmenjavo podatkov med rodoslovci ter seveda izmenjavo mnenj in nasvetov.

Natančnost pri delu je potrebna tudi pri rodoslovju. V tej natančnosti je upoštevana tudi doslednost. Doslednost je mišljena v vseskozi enakem načinu zapisovanja najrazličnejših podatkov. Na drugi strani ne smemo spregledati, da je potrebno različno zapisane podatke, ki pa so po svoji vsebini enaki, zapisovati enako, da sploh lahko izkoristimo možnosti računalniških programov, ki nam lahko analizirajo podatke. O tovrstnih zahtevah avtor piše v posebnem poglavju, ki mu sledi poglavje o različnih rodoslovnih prikazih in analizah. Med pogoste in zanimive dodatke k rodoslovnemu raziskovanju sodi tudi pisanje družinske kronike in srečanja sorodnikov in nenazadnje srečanja z drugimi rodoslovci.

Kot nekaj povsem novega se je v zadnjem času pojavilo gensko rodoslovje. Tu gre za iskanje oz. potrjevanje sorodstva na osnovi primerjave genskih zapisov posameznikov. Ugotavljanje genske sorodnosti je lahko omejeno na posameznika lahko pa se išče tudi povezave v širših skupinah. Z rodoslovjem je povezano tudi vprašanje etičnosti oz. pravica do pridobivanja podatkov.

Zelo dobrodošlo je poglavje Rodoslovni leksikon, kjer je pojasnenih veliko pojmov s področja rodoslovja, in dodan je latinsko-slovenski in nemško-slovenski slovar. Posebno poglavje je namenjeno, kot zapiše Toplišek, *stičnim vedam*, ki so rodoslovcem v pomoč (od paleografij, kronologij, prek meroslovja do sfragistike in drugih).

Struktura priročnikov oz. zaporedje poglavij je seveda odločitev avtorjev in sledi njihovi presoji. Sam bi zamenjal vrstni red poglavij od enaindvajsetega dalje tako, da bi najprej sledila poglavja povezana s samim zbiranje podatkov in težavami pri tem (poglavja 21, 22, 23, 24, 31 – ne v tem vrstnem redu), o stičnih vedah, o prikazovanju podatkov (poglavja 25, 28 in 29), o genetskem rodoslovju in etičnih vprašanjih in nazadnje bi bila poglavja o rodoslovnih društvih, zgodovini rodoslovja, literatura in rodoslovni leksikon.

V zadnjem času se je pojavilo več rodoslovnih priročnikov, med katerimi se mi zdi, da je Topliškov med boljšimi oz. uporabnejšimi. Prednost njegove knjige, ki jo je potrebno posebej pohvaliti je razumljiva razlaga, ki je dojemljiva vsem bralcem. S to preprosto razumljivostjo pridobi vsaka knjiga, saj ne odganja od branja, temveč bralca brez težav vodi od začetka do konca. Toplišek opozarja na veliko število objavljenih tekstov, ki bi bralca lahko pritegnili. Posebnost knjige je tudi navajanje velikega števila naslovov spletnih strani. Ob tem bi morda pri posameznih spletnih naslovih želeli ali pričakovali, da bi bil zapisan tudi datum vpogleda, saj se spletne strani lahko spremenijo, arhiv prejšnjih postavitev pa pogosto ni dostopen ali celo ni shranjen. Vendar tega avtorju ne smemo zameriti, saj dokončnih standardov o navajanju spletnih naslovov in hranjenju starih strani še ni.

Bojan Balkovec

Ljudmila Bezljaj Krevel, **Pošta, telegraf in telefon 1918–1950. Organizacija poštno-telegrafsko-telefonske dejavnosti v Sloveniji**. Ljubljana : Pošta Slovenije, Tehniški muzej Slovenije, 2004. 573 strani.

Muzejska svetnica dr. Ljudmila Bezljaj Krevel, vodja Muzeja pošte in telekomunikacij v okviru Tehniškega muzeja Slovenije ter vsebinska oblikovalka njegove stalne razstave, je svoje sedemnajstletno muzejsko delo ves čas povezovala z znanstvenim in strokovnim preučevanjem problematike poštno-telegrafsko-telefonske (PTT) dejavnosti v Sloveniji ter nekatere njene vidike osvetlila v petih samostojnih publikacijah ter številnih znanstvenih razpravah in strokovnih člankih. V obsežni monografiji oziroma za tisk prirejeni doktorski disertaciji, ki obsega 573 strani velikega formata, pa je obdelala njeno organiziranost in razvoj od ustanovitve Države Slovencev, Hrvatov in Srbov 29. oktobra 1918 do leta 1950, ko se je z oblikovanjem novih organov upravljanja v poštni direkciji začel tudi v tej panogi postopen proces deetatizacije, ki pa je nato potekal počasi in z občasnimi prekinitvami. Z izborom teh dveh pomembnih mejnikov v PTT dejavnosti v Sloveniji je prikazala njen razvoj v okviru Države SHS, ves čas obstoja prve Jugoslavije, v štiriletnem obdobju nemške, italijanske in madžarske okupacije ter delovanja organov narodnoosvobodilnega gibanja, in končno še v prvih petih letih druge Jugoslavije.

Avtorica je uvodoma poudarila, da so pošta, telegraf in telefon tiste specifične prometne dejavnosti, ki so »kot organizirani prenašalci sporočil oziroma posredniki v izmenjavi informacij ter hkrati kot del državne uprave – odigrali pomembno vlogo v političnem, gospodarskem in kulturnem dogajanju...«, posebej pa je opozorila na medsebojno prepletenost razvitosti PTT dejavnosti z gospodarstvom. Glede na pomembnost in specifičnost PTT dejavnosti so jo osrednje državne oblasti smatrale kot eno tistih področij, ki jih je potrebno centralistično upravljati. Avtorica se je pravilno odločila, da organizacijo osrednje poštne uprave prikaže le z vidika, kakšne možnosti je imela v njenem okviru, ob osredotočenju tudi finančnih sredstev, slovenska poštna uprava za opravljanje raznolike dejavnosti, pri čemer je posebno pozornost posvetila njenim nenehnim prizadevanjem za ohranitev vsaj nekaterih avtonomnih